

MODERN INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES AS FACTORS FOR TRANSFORMATION OF LIFE-BEING

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОРИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЖИТТЯ-БУТТЯ ЛЮДИНИ

Kudlach V.I. / Кудляч В.І.

Ph.D in History, Associate prof. / к.і.н., доцент.

ORCID: 0000-0003-4214-5577

Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas,

Ivano-Frankivsk, Karpatska 15, 76019

Івано-франківський національний технічний університет нафти і газу,

Івано-Франківськ, вул. Карпатська, 15, 76019

Анотація. У статті зроблена спроба суспільно-гуманітарного осмислення сучасних інформаційно-комунікативних технологій. На основі нових філософських поглядів визначено їхній вплив на буттєвий світ та життя людини. Досліджено системний зв'язок у такій послідовності: комунікація – інформаційні технології – віртуалізація – трансформації життя людини.

Ключові слова: інформаційно-комунікативні технології, трансформація, буття, медіареальність, віртуалізація.

Вступ.

Інформаційно-комунікативна діяльність є новою сферою суспільного та індивідуального буття людини. Вона проявляється в процесі отримання, обробки, передачі, збереження та використання інформації, створення потужних комунікативних систем. Програмно-технологічні засоби прискорили обробку й поширення інформації, розширили можливості використання в усіх сферах суспільного життя. Вони увійшли в побут людини, в її повсякденне життя. Інформаційні технології змінюють реальність, у якому живе людина, її буттєвий світ.

Трансформація означає зміну, перетворення, перехід у щось інше. Вона триває в часі і є процесом. Сьогодні, у період війни, трансформуються усі сфери суспільного життя: політична, економічна, культурна, соціальна, наукова, технічна, духовна та інформаційно-комунікативна. У найзагальнішому вигляді трансформацію нинішнього життя можна описати так: все навколо нас стає щоразу менш визначеним у тотальній невизначеності; складові структури життя-буття є менш довговічними через постійні зміни. У зв'язку з цим дана тема є малодослідженою.

Основний текст.

Німецькі філософи К.-О. Апель і Ю. Габермас, французькі К. Леві-Строс, Ж. Будрійяр, П. Бурдьє, англо-американські Е. Гіденс, І. Гофман у своїх роботах розкривали процеси, функції, завдання, пов'язані зі становленням нових інформаційних та комунікативних технологій. Комунікативні стратегії визначені в працях, В. Алещенка, Т. Ісакової, О. Ільченко, Е. Коляди, С. Стецюка, В. Петрика, Ю. Половинчака та ін. Дослідженню комунікативних процесів з урахуванням соціокультурної проблематики присвячені роботи українських науковців А. Єрмоленка, О. Висоцької, Є. Бистрицького, Н. Поліщук, Ю. Ткачової та ін. У започаткованому Київською світоглядно-

антропологічною школою полівекторність специфічно людського розкрито через ідею полісутнісної палітри людського буття, екзистенційності – есенційності, сапієнтальності – афективності у наукових доробках С. Кримського, М. Поповича, В. Табачковського, В. Шинкарука. Осмислення антропологічних обширів наукового пізнання, трансцендування й цілепокладання у роботах В. Загороднюка, амбівалентності негативно-позитивної суб'єктивності у працях Л. Солонько, Г. Шалашенко та ін.

Інформаційно-комунікативні технології є амбівалентними за своїми соціальними й культурними наслідками. Людина має можливість створювати й обирати різні альтернативні соціальні та культурні перспективи інформаційних технологій. Інтернет з одного боку розширив можливості й спілкування, з іншого, знеособив анонімне, віртуальне спілкування. Нові інформаційні технології можуть маніпулювати свідомістю людини задля реалізації певних намірів. У такому разі людина втрачає здатність критично оцінювати інформацію. Свавільною стає дія деяких соціальних і культурних груп при відборі інформації. Гальмується вільний обіг інформації, створюються і рекламуються необхідні потреби політичних чи соціально-культурних альтернатив. До того ж, значна частина аспектів життя сучасної людини віртуалізується і їй важко розрізнити, що існує у свідомості, а що в реальній дійсності. Філософи-постмодерністи зазначали, що соціальний і культурний рух під впливом нових інформаційних технологій спрямований на дезінтеграцію людини.

Сучасна інформатизація та комунікація змінили людське життя. Спілкування стає співіснуванням, співбуттям людей, а міжлюдські стосунки – рольовими, діалогічними, нормативно-моральними, езистенційними. Внутрішня комунікативність (Я-Я), комунікація із самим собою, діалог з власним Я є актами саморозуміння, самопізнання. Зовнішня комунікативність (Я-Ти) поглиблює це саморозуміння і самопізнання.

Л. Фейєрбах вважав, що якщо в діалозі з Іншим лежить взаємність і любов, то можна розкрити сутність людини та спосіб буття її у світі. М. Бубер виділяв два види відношень людини до світу : «Я-Воно» і «Я-Ти». «Я-Воно» – світ буденних людських турбот, світ підприємництва, науково-технічних розробок, соціальних пошуків, світ зовнішніх для людини речей, явищ, процесів. Це – когнітивно-прагматичний світ. І водночас світ людської взаємодії, в якому людина сама стає річчю серед речей, відчужується, має певні функції і ролі. Це – утилітарні форми спілкування. Інший тип відношень – «Я-Ти» є діалогічний комунікативний зв'язок, який визначає сферу мовної комунікації, усю сукупність міжлюдських стосунків, сферу інтерсуб'єктивного. У спілкуванні розкривається тайна Іншого. Взаємна творчість, взаємне збагачення актуалізуються при комунікації та обговоренні. Виникає співбуття, у які взаємопроникають людські світи й відчуження зменшується до мінімуму [6].

Облаштуваючи дім власного буття, людина збалансовує можливість індивідуальної самореалізації та необхідність створення неконфліктного співбуття з іншими людьми. Важливо у світі щоденності зберегти раціональне осягнення світу. Представники комунікативної філософії К.-О. Апель,

Ю. Габермас звертаються до світу повсякденності, життєвого світу людини, Інтерсуб'єктивності.

Інтерсуб'єктивність – особлива спільність між суб'єктами, умова взаємодії і передачі інформації, досвіду, знань. Кожен суб'єкт, рефлектуючи вибудовує свій власний світ специфічно, відповідно до свого власного досвіду. І тут вирішальне значення має, які є взаємовідносини між Я та Іншим. Гусерль знайшов, що Я вибудовує в собі Інших, складає інтерсуб'єктивну спільність, тобто спільність групи людей. Кожна людина має світ у своєму власному досвіді і цей світ може розглядатися як об'єктивно суцільний (для всіх), як основа індивідуального досвіду. Водночас в інтерсуб'єктивності Я фіксує своєрідність свого досвіду щодо інших можливих досвідів. На основі інтерсуб'єктивного співтовариства формується інтернаціональна спільність, спрямованість на горизонт можливого розуміння. Життєвий світ – основа інтерсуб'єктивності.

Комунікація протистоїть самотності. Без комунікації та взаємодії людина не може існувати, стати особистістю, реалізувати свою неповторність. Інколи сама комунікація приводить людей до переживання самотності. Людина може перебувати як у зовнішній, так і внутрішній самотності. Зовнішня може бути результатом суперечності людини й оточуючого середовища. Внутрішня самотність - результат суперечностей, колізій людини із собою, втрата само тотожності. Внутрішня самотність може перейти в зовнішню, тобто в суперечність людини і оточення. Самотньою людина може себе відчувати і в колективі, у спілкуванні, самотньою з іншими, на думку Н. Хамітова [2, 245-246].

Внутрішня самотність є екзистенційною, тобто торкається повноти людського буття, особистісного існування, самотності, «буття-у-мені», меж своїх можливостей. Вона є проявом дисгармонії особистісного розвитку, його само відчуженням, руйнацією одного виду самототожності і рухом до іншої самототожності. Комунікація допомагає досягти порозуміння з собою та іншими учасниками. Під час комунікаційного процесу відбувається трансляція світоглядних, культурно-ціннісних, методологічних настанов [1, 2].

Французькі постструктуралісти Ж.Дельоз, Ф.Гваттарі, П.Бурдьє життєвість буття інших людей пов'язували з несвідомим. Інший – інстанція, що котролює входження Я у світ. Через інше людина сама стає іншою для себе. То які ж відмінності існують? «Філософія відмінності» Ж. Дельоза виступила проти філософії тотожності. Розуміння комунікації пояснювали поняттям «ризом» (в ботаніці означає таку будову кореневої системи, в якій відсутній центральний, головний корінь). Ризом служить образом світу без централізації, упорядкованості і симетрії. Постмодерністи вважають, що саме ризом і є образом комунікаційних центрів. Ризом є множинністю, яка намагається звільнитись від єдності, вона є зв'язок і гетерогенність, кожна точка кореневища може з'єднатись з будь-якою іншою. Вона є децентрованою та антиєрархічною, не має вихідного пункту розвитку. У кожного корінця відсутня перевага над іншими та привілейовані зв'язки. І тому кореневище може бути розірване без шкоди для цілого. Ж.Дельоз і Ф. Гваттарі показують на прикладі ризом, що світ може бути поліцентричний, рости і розвиватись з

будь-якоїсь точки. Таким є, на їхню думку, комунікативний світ.

К.-О. Апель і Ю. Габермас відкрили новий комунікативно-етичний вимір суспільства і людини – дискурсивну етику. Гарантіями взаєморозуміння тут є «відповідальність комунікативної свободи». Комунікація може не тільки відкривати людину, її наміри, думки, але й скривати її. Знак має певну свободу до означуваного і тому може з'явитись симулякр. Як поняття симулякр ввів Ж. Батай, а його тлумачення дали Ж. Бодрійєр, М. Фуко, Ж. Дельоз. Симулякр – це розрив означаючого і означуваного. Він несе з собою нову реальність, але несправжню. Реальність симулякрів створюється в нашій комунікативній діяльності щоденно і щогодинно. Побутова комунікація, що складається із фраз увічливості і обміну поглядами. – найбільш наочний приклад симулякрів без предметного означуваного. Тим не менше, є реальністю, що створюється із комунікації та уяви, ніби із повітря, по праву визнається медіареальність, комунікативна реальність ЗМІ [5].

З появою нової буттєвої сфери – інформаційно-комунікативних технологій людина отримує необхідну їй інформацію, знання, смисли, образи, ідеї. Якісну взаємодію технологій називають NBIC- конвергенцією (N - нано, B - біо, I - інфо, C – когно) або конвертуючими технологіями. Трансгуманізм як новий напрям у філософській антропології вже обґрунтовує, які є можливості створення постлюдини. NBIC-конвергенція здатна порушити ідентичність людини, змінити людську еволюцію. Програма вдосконалення людської природи вийшла за свої межі і перетворюється на проблему нового еволюційного розвитку.

У суспільстві інформація є субстратом комунікативних процесів. Саму людину можна вважати складною інформаційною системою. Сучасний італійський філософ Е. Агацці запропонував концепцію морального виміру технологій, які відповідають на питання «чому і як». Автор вважає, що новітні технології є суспільним продуктом, людським продуктом: «Замість того, щоб звинувачувати науку і технологію у проникненні у всі пори нашого існування, ми повинні спитати себе, до якої міри їх проникнення стало можливим із-за пізнавального і практичного знехтування тими цінностями, які повинні одночасно берегти смисл існування і забезпечити пильність» [4, 103].

З розвитком суспільства зростає інтенсифікація споживання інформації. Інформація стала важливим стратегічним ресурсом суспільства. Вивченням і розвитком інформаційних технологій та їх ролі в інтелектуалізації суспільства займається така наука, як інформатика. Інтенсифікація інформаційних процесів прискорює розвиток людського потенціалу, підвищує рівень освіченості й інформованості людей, їх активності. Вагомим фактором у процесі є віртуальність як створена інформаційно-комп'ютерною технологією реальність. Віртуальний простір створює модель тілесної реальності, з якою можна працювати, як з живою субстанцією. Віртуальна реальність породжує особливий погляд на світ і створює новий інформаційний простір, існування та взаємодії між людьми. Для віртуального простору основними його механізмами є воля, віра, уява. Віртуалізація людського існування охоплює всі суспільні сфери : економічну, політичну, соціальну, правову, культурну.

Науково-технічною можливістю прояву віртуальної реальності стала поява цифрових технологій. Звук і відео можна використовувати в будь-якій послідовності й комбінувати. Цифровий конвент можна перетворювати і, наприклад, з тексту одержувати звук чи навпаки. Суттю цифрових технологій уявляється у двоїстій системі числення за допомогою нулів та одиниць. Унаслідок перетворення інформації з аналогової форми в цифрову об'єкти віртуальної природи приходять на зміну фізичним і з'являються віртуальне (електронне) проектування, віртуальний завод, віртуальна корпорація, віртуальний магазин, віртуальний конгрес, віртуальний працівник. Так, перебуваючи в одній країні, працівник за допомогою інформаційно-комп'ютерного зв'язку працює на виробництві зовсім іншої країни.

Віртуалізація – процес обумовлений і опосередкований селекторними й комп'ютерними технологіями. Віртуальна реальність є штучно створеним комп'ютерними засобами аудіовізуальним середовищем, у яке можна проникати, змінювати зсередини, спостерігати ці зміни, отримуючи реальні відчуття, вступати в контакти з іншими людьми й штучними персонами.

Віртуальна особистість створена під впливом розмаїття комп'ютерних видів гри. Інтернет – унікальний комунікативний простір, спілкування в якому захоплює людину своєю анонімністю, людина може бути ким завгодно, створювати нові образи, наділятися бажаними рисами, за своїми потребами та інтересами вибудовувати контакти й розвивати їх, здійснювати нетипову поведінку. Інтернет допомагає позбутися комплексів, бути господарем якихось подій, вирішувати, наприклад, кому жити, а кому вмирати. Через комп'ютерні ігри людина може себе відчувати успішною, щасливою, героєм і відволікатись від реального світу. Віртуалізація впливає на соціальну структуру суспільства, менталітет особистості, формує нове ставлення до середовища перебування людини. Комп'ютер став універсальною машиною, що виробляє «дзеркальні світи» [3, 329].

Всі соціальні інститути включаються у віртуальний комунікативний простір і це спричиняє конвергенцію реального та віртуального. Конвергенція як паралельні, схожі процеси характеризуються взаємовпливами, стимулюванням один одного. Віртуальна реальність – це по суті комп'ютерна реальність, візуалізація інформації. Багатовимірність віртуальної реальності є не тільки новим видом інфокомунікаційного засобу, але й інструментом навчання, економічної і політичної влади, впливу на масову свідомість.

Віртуальна реальність існує переважно в тимчасових рамках процесу підтримки її існування. Вона повністю не може замінити реальний світ. Психологічно віртуальна реальність відображається в актуалізації образів і сприймається як об'єктивна реальність. Проте виникають проблеми адаптивної поведінки інтернет-користувачів, інтернет-залежності, фабінгу тощо.

Висновки.

Таким чином, інформаційні технології мають глобальний і тотальний характер. Новостворений сучасний світовий інформаційний простір суттєво впливає на комунікацію між людьми та їх життя-буття. Людина може бути як реципієнтом, так і генератором інформації. Виникає проблема виживання

людини в інформаційних потоках. Інформаційний простір комбінується, створюючи віртуальну реальність. Формується культура сприйняття інформації, критерії її відбору. Дедалі збільшується обсяг інформації, швидкість її поширення, достовірність та роль. Вважаємо, що розумні межі у процесі всеохоплюючих змін визначаються людиною в її житті-бутті.

Література:

1. Ткачова Ю. Комунікативна природа гуманітарно-наукового знання // Юлія Ткачова // Автореферат для здобуття н.с. кандидата наук за спеціальністю 09.00.09. Філософські науки. – К., 2016. – 20 с.
2. Хамітов Н. Людина у самотності та комунікації /Н. Хамітов // Філософія: Світ людини. Курс лекцій /В.Г. Табачковський, М.О. Булатов, Н.В. Хамітов та ін. – К.: Либідь, 2003. – 432 с.
3. Цимбрикевич Й. Людина і суспільство: трансформаційні взаємовпливи / Й. Цимбрикевич // Івано-Франківськ. Видавець Супрун, 2014. – 586 с.
4. Agazzi Evandro. Right, Wrong and Science: The Ethical Dimensions of the Techno-scientific Enterprise Rodopi, 2004. – 354 p. – Режим доступу: [https://books.google.com.ua/books/about/Right Wrong and Science.html?id=0ZtkBFEJ_pIC&redir_esc=y](https://books.google.com.ua/books/about/Right_Wrong_and_Science.html?id=0ZtkBFEJ_pIC&redir_esc=y).
5. Baudrillard Jean. Simulacra and Simulation University of Michigan Press, 1994 – 164 p. – Режим доступу: [https://books.google.com.ua/books/about/Simulacra and Simulation.html?id=9Z9biHaoLZIC&redir_esc=y](https://books.google.com.ua/books/about/Simulacra_and_Simulation.html?id=9Z9biHaoLZIC&redir_esc=y).
6. Buber Martin. I and Thou | The Anarchist Library. – Режим доступу: <https://theanarchistlibrary.org/library/martin-buber-i-and-thou?v=1619970582>.

***Abstract.** The article attempts to explore modern information and communication technologies from a socio-humanitarian standpoint. Based on new philosophical views, the article determines their impact on the being and human life. It also studied the systemic connection in the following sequence: communication - information technologies - virtualization - transformation of human life.*

***Key words:** information and communication technologies, transformation, existence, media reality, virtualization.*